Protureformacija

Farkaš, Alen

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:598162

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij engleski jezik i književnost i povijest

Alen Farkaš

Protureformacija

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Zlatko Đukić

Osijek, 2014.

Sadržaj

1. Uvod…..…….4

2. Tko se sve nije slagao sa stavovima katoličke crkve….……....5

3. Odgovor crkve na zahtjeve reformacije- protureformacija……8

4. Tridentski koncil i katolička obnova – koncil koji je reformirao katoličku crkvu ……..9

4.1.Saziv i odluke crkvenog koncila…….……..9

4.2.Provođenje odluka u praksi……..……11

5. Nova snaga crkve –isusovački red i Ignacio Loyola…….13

5.1.Ignacio Loyola-reforma katoličkih redova…….……..14

5.2.Organizacija isusovačkog reda …… ……...15

6. Vjerski ratovi i konačni crkveni raskol…….17

7. Zaključak…… ..20

8. Popis literature……..21

9. Popis priloga ……22

Sažetak

U 16. stoljeću katolička se crkva našla na udaru mnogobrojnih kritika budući da određeni dio pučanstva nije bio zadovoljan s određenim normama unutar same crkve. Prvi veći otpor prema crkvi zabilježen je nakon što je Martin Luther 31. listopada 1517. na vrata dvorske crkve u Wittenbergu pribio svojih 25 teza kojim poziva njemačke teologe da se okrenu protiv papinstva s ciljem temeljne reformacije crkve. Nakon toga utemeljuje protestantsku crkvu koja se prvenstveno predstavlja kao religija riječi i pisma te se bori protiv prodaje oprosta, štovanja određenih sakramenata i sl. Osim njega, u Francuskoj djeluje Jean Calvin, najpoznatiji po načelu predestinacije, a u Engleskoj je najznačajniji predstavnik Henrik VIII. Kako bi se suprostavila naglom širenju protestantizma, katolička crkva osniva mnogobrojne samostane, provodi misionarski način života i približava pučanstvo crkvi, prvenstveno na području Kraljevstva Granade te Italije u kojoj je osnovana Družba božanske ljubavi. No, sam vrhunac katoličke obnove i protureformacije bio je nakon što katoličko svećenstvo saziva Tridentski koncil, dana 13. prosinca 1545. u Tridentu, današnjem Trentu, s ciljem temeljne crkvene reorganizacije, odnosno obnove crkve i papinstva. Tim koncilom utvrđeno je i prihvaćeno da se Božja objava nalazi sadržana u Svetom pismu, koje tumači crkveno učiteljstvo, i u apostolskoj predaji, potvrđeno postojane sedam sakramenata te uvedene mnogobrojne druge reforme koje su objedinjene u buli Benedictus Deus, pape pia IV. , 25. siječnja 1564. godine. Zasluge za provođenje protureformacije svakako imaju i Sv. Terezija Avilska koja je reformirala „karmel“, te Ignacije Loyola koji je utemeljio Družbu Isusovu, 1539. godine, s ciljem promicanja katoličkih tekovina diljem svijeta. Nesnošljivost između protestanata i katolika prerasla je i u sukobe koji su započeti 1546. godine Schmalkaltskim ratom, a završili 1648. godine potpisivanjem Westfaslkog mira, nakon čega se prihvatilo načelo „Cuius regio, eius religio“, tj. „čija zemlja, njegova i vjera“.

Ključne riječi: Martin Luther, protureformacija, Tridentski koncil, Ignacije Loyola, vjerski ratovi

1. UVOD

Cilj ovog završnog rada je upoznati se sa vjerskom nesnošljivosti dvaju sukobljenih strana tijekom ranog novog vijeka, protestanata i katolika. Ukratko će se prikazati koji su povodi reformaciji te tko ih je započeo, a istovremeno će se otkriti tko je stao na stranu protureformatora i učinio važan korak u postizanju reformi unutar katoličke crkve. Potom, govorit će se o osnivanju novih redova, poglavito isusovaca, koji su značajno proširili utjecaj katoličke crkve pomoću mnogobrojnih misija te drugih uspješnih metoda preobraćenja ljudi na katoličanstvo. Nadalje, saznat će se koje su najvažnije odluke Tridentskog koncila te kako su one utjecale na daljnji razvoj sukoba religija, a opisat će se i kulminacija sukoba protestanata i katolika, formirana u Tridesetogodišnjem ratu.

2. TKO SE SVE NIJE SLAGAO SA STAVOVIMA KATOLIČKE CRKVE?

S vremenom katolička crkva sve više odstupa od svojih duhovnih načela te se priklanja materijalnom, odnosno dolazi u vlasništvo sve većeg broja zemljišnih posjeda, a time i novca. Međutim, ni to im nije bilo dovoljno pa su s vremenom, kako bi pribavili sve više financijskih sredstava, počeli vjernicima naplaćivati vjerske postupke, kao što su štovanje vjerskih moći, hodočašća, te ponajprije oprosta grijeha kojim su pribavili ogromna novčana sredstva. Vidljivo je kako je moral crkvenih otaca s vremenom bio sve manji, te su se sve više priklanjali raskošnom životu, što nikako nije odgovaralo običnim ljudima, od kojih je većina u tom dobu živjela u siromaštvu. Stoga će se u narodu pojaviti veliko nezadovoljstvo koje će se očitovati i u djelima nekih velikih mislioca tog doba, kao što su : Erazmo Roterdamski i Sir Thomas More. Nezadovoljstvo politikom crkve bilo je najviše izraženo u Njemačkoj, a jedan čovjek se posebno istaknuo te uzdrmao cijeli katolički svijet kad je 31. listopada 1517.[1] na vrata dvorske crkve u Wittenbergu, pribio svojih 25 teza kojim poziva njemačke teologe da se okrenu protiv papinstva s ciljem temeljne reformacije crkve. Bio je to Martin Luther, protestantski reformator koji je namjeravao suprotstaviti se određenim normama katoličke crkve koje je smatrao nepravilnima.[2]

Prilog 1: Lutherov portret nastao nakon njegove smrti
(oko 1580.g. naslikao Lucas Cranach der Jungere)

[1] Dietrich Schwanitz, *Opća kultura,* Mozaik knjiga, Zagreb, 2008. , str. 110.
[2] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2.,* Naprijed, Zagreb, 1974., str. 3.-7.

Tim činom, Luther dolazi u sukob s papom Leonom X. koji će ga ubrzo eskomunicirati. Međutim, Luther je naišao na široku podršku njemačkog plemstva te je odbacio papinsko učenje, osnovao svoju crkvu, te ekskomunicirao papu. To je dovelo do rascjepa crkve na zapadu. U svojoj crkvi, Luther je ukinuo čistilište, štovanje djevice Marije, svece, sakramente ispovjedi, posljednjeg pomazanja, budući da se ne pojavljuju u Bibliji. U bogoslužju je stavio naglasak na propovijed i Bibliji, te upravo stoga se za protestantsku vjeru kaže da je ona religija riječi i pisma.[3] Hijerarhija u Lutherovoj crkvi nije postojala budući da je služba svećenika na neki način bila ukinuta. Bitna značajka protestantizma je i postojanje brojnih nacionalnih crkava za razliku od jedinstva katoličke crkve koja je bila univerzalna. Te nacionalne crkve bile su podređene vladarima pojedinih država, čime je svjetovna vlast stavljena iznad crkvene. [4]

Ubrzo je reformacija našla svoj odraz i u zemljama izvan granica Svetog Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti. To se ponajprije odnosi na njegove susjedne zemlje, skandinavske zemlje čiji vladari prekidaju s papinstvom i katoličkom crkvom, formirajući svoje nacionalne crkve, sve s ciljem kako bi preuzeli crkvena dobra, a crkvu podredili sebi. U isto vrijeme u Švicarskoj se javlja Ulrich Zwingli koji pokreće svoju religioznu pobunu. Naime, njegovi sljedbenici smatrali su kako je Krist samo simbolično prisutan u euharistiji, što se nije slagalo sa Lutherovim vjerskim shvaćanjima pa se stoga nisu ni slagali. [5]

U Francuskoj se također javlja protupapinski pokret načelu sa Jeanom Calvinom.[6] Calvin je puno bolje oblikovao teorijske postavke protestantizma od Luthera te se stoga smatra kako ga je i on na neki način završno oblikovao. Vjerovao je kako je sve predodređeno te da Bog predodređuje ljude za raj i pakao, te priznaje samo dva sakramenta, a to su krštenje i euharistija. Smatrao je kako čovjekova pokvarena narav nalaže da se podvrgne vrlo strogom moralnom načinu života, umjerenosti i radu. Samo živeći takvim životom čovjek može steći Božji blagoslov te biti u njegovoj naklonosti sljedeći pravi put. Calvinov protestantizam čak je ostvario veći odjek u Europi od Lutherovog te je bitno utjecao na daljnju sudbinu kršćanske Europe. Za razliku od lutheranstva koje je svedeno na prostor Njemačke te skandinavskih

[3] Dietrich Schwanitz, *Opća kultura,* str. 111.-114.
[4] Isto, str. 111.-114.
[5] Jose Orlandis, *Povijest kršćanstva,* Verbum, Split, 2004., str. 116.
[6] Isto, str. 116.

zemalja, utjecaj kalvinizma se proširio čitavom srednjom i istočnom Europom našavši svoj znatan odjek u Mađarskoj, Češkoj, Poljskoj, Nizozemskoj, i Škotskoj, mada se najviše raširio u Kalvinovoj domovini, Francuskoj.[7]

Prilog 2: Portret Jeana Calvina (oko 1543.g. naslikao Hans Holbein)

Za razliku od prethodno navedenih reformatorskih pokreta, reformacija u Engleskoj krenula je sasvim posebnim putem, budući da ju je predvodio sam vladar, kralj Henrik VIII. Isprva, zagriženi katolik i papin podanik, okreće se protiv Rima, jer papa ne želi raskinuti njegov brak s prvom ženom Katarinom Aragonskom. Potom, Henrik raskida sve veze s papom i katoličkom crkvom te se proglašava vrhovnim vjerskim poglavarom veliko Engleske crkve te se ženi Anom Bolein. Time crkva u Engleskoj kreće jednim sasvim novim putem koji će se konačno usmjeriti za vrijeme njegove kćeri, kraljice Elizabete I., koja je spojila katoličku tradiciju s reformama svog oca. [8]

Prilog 3: Portret Henrika VIII (1536. godine naslikao Hans Holbein)

[7] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 117.-118.
[8] Isto, str. 119.-120.

3. ODGOVOR CRKVE NA ZAHTJEVE REFORMACIJE – PROTUREFORMACIJA

Želja za katoličkom obnovom i temeljnom reformom crkve pojavila se i prije Luthera te njegovog reformnog pokreta, a nakon njegovog nastupa i širenja raznih drugih sličnih pokreta diljem Europe, ona je samo kulminirala te postala prijeko potrebna. Katolička obnova je najranije započela u Španjolskoj budući da su njome vladali izrazito katolički orijentirani vladari koji su bezuvjetno podržavali papinstvo.[9] Činjenica da je katolička obnova počela najprije u Španjolskoj, sasvim je jasna kad se uzmu u obzir političke prilike u toj zemlji koja se dugo borila s muslimanskim maurima na jugu zemlje. Nakon njihovog protjerivanja, dolazi do uspostavljanja biskupije na području oslobođenog Kraljevstva Granade, obnavljaju se franjevački samostani, a samim time i samostanski život. Sveučilište u Alcali postaje ishodište kršćanskog humanizma predstavljajući centar istaknutih teoloških studija. Stoga je svakako neupitno da je španjolska crkva u prvoj polovini 16. stoljeća na najvišoj moralnoj i znanstvenoj razini u Europi, što će se pokazati i na Tridentskom koncilu u Trentu gdje će njeni teolozi igrati odlučujuću ulogu.

Katolička obnova svoj odjek našla je i u Italiji, gdje se osniva poznata bratovština znana pod nazivom Družba božanske ljubavi.[10] Nju su činili učeni i pobožni klerici i laici čija je zadaća bila pomaganje siromašnima i bolesnima te vjersko poučavanje. Neki njeni članovi smatrali su kako je duhovna razina jedan od osnovnih preduvjeta za pravu obnovu, te su nastojali okupiti svećenike koji će zajedno živjeti u zajednici te polagati tri redovnička zavjeta, ali neće nositi redovničku odjeću, niti moliti u koru, što je bilo karakteristično primjerice za benediktince i franjevce. To je ujedno predstavljalo i temelj redu teatinaca koji je utemeljen 1524.[11] godine, a bio je prvi takav red. Zatim se osnivaju i drugi slični redovi, od kojih se ističu barnabiti 1504. godine, somaski, i brojni drugi. [12]

Nadalje, neke redovničke zajednice započinju svoj rad utemeljen na „modernoj pobožnosti“ (devotio moderna),[13] održavanjem zborova unutar zajednice ili preuzimanjem vlasti nad

[9] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 121.
[10] Isto, str. 121.
[11] Isto, str. 121.
[12] Isto, str. 121.-122.
[13] Guy Bedouelle, *Povijest Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., str. 108.

pojedinim opatijama. Istovremeno, pape su zadirali u pitanja podjele vlasti nad Europom koju su htjeli hegemonizirati Henrik VIII., Franjo I. i Karlo V. Također, pojedini biskupi su predvođeni Gian-Matteom Gibertiem iz Veronae, imali značanjih uspjeha u borbi protiv reformacije.[14]

4. TRIDENTSKI KONCIL I KATOLIČKA OBNOVA - KONCIL KOJI JE REFORMIRAO KATOLIČKU CRKVU

Događaj koji je svakako obilježio katoličku obnovu je Tridentski koncil sazvan dana 13. prosinca 1545.[15] u Tridentu, današnjem Trentu, s ciljem temeljne crkvene reorganizacije, odnosno obnove crkve i papinstva. Prvo pitanje koje nam se nameće u vezi s koncilom je svakako mjesto njegova održavanja, jer svakako bi logično bilo da se jedan takav veliki crkveni događaj održao u Rimu, međutim Trento, mali kraljevski gradić u sjevernoj Italiji predstavljao je kompromisno rješenje, budući da protestanti zasigurno ne bi pristali doći na koncert u samo središte Papinske Države. Tridentski koncil je održan u koru katedrale u Tridentu te je bio isključivo sastavljen od crkvenih dostojnika koji su predstavljali četiri kardinala, četiri nadbiskupa i 21 biskup, te predstojnici augustinskog, karmelićanskog i franjevačkog reda te reda Slugu Marijinih. Od predstavnika političke vlasti, tu su bila samo dva izaslanika austrijskog nadvojvode Ferdinanda, 42 teologa, koji su bili isključivo redovnici, te osam pravnika. Zanimljivo je spomenuti i nacionalnu komponentu tog skupa budući da su prevladavali Talijani uz neznatan broj Španjolaca, dok su njemačke, francuske i engleske dijaceze bile predstavljene samo jednim zastupnikom. [16]

4.1.SAZIV I ODLUKE CRKVENOG KONCILA

Možda i najveći zagovornici crkvenog koncila, koji bi reformirao crkvu te označio kraj vjerskih mimoilaženja, a time i sukoba, bili su njemački knezovi te car Karlo V., koji su ponovno htjeli

[14] Guy Bedouelle, *Povijest Crkve*, str. 108.
[15] Isto, str. 109.
[16] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.* , Europapress, Zagreb, 2007., str. 16.-17.

uspostaviti mir i jedinstvo u Carstvu. Još 1536.[17] papa Pavao III.(1534.1539.)[18] u Mantovi izdaje bulu kojom naviješta skorašnje organiziranje takvog skupa. U samoj buli je

odredio i buduće ciljeve koncila, a to su: identifikacija i uklanjanje krivovjerstava, reforma običaja i kršćanskog života, obnova mira među europskim vladarima i križarska vojna protiv nevjernika.[19]

Godine 1547.[20] koncil u Tridentu se prekida te se premješta u Bolognu gdje nastavlja sa svojim radom. Kao glavni razlog takvog poteza, navodi se približavanje epidemije kuge, međutim, stvarni razlozi su bili potpuno drukčiji. Naime, papa se želio osloboditi careva utjecaja te se preseljenjem u Bolognu oslobodio Karlovih biskupa. 1551.[21] koncil ipak nastavlja s radom u Tridentu, ali s novim papom, Julijem III. (1550.-1555.).[22] Ovaj put, car je uspio postići da koncilu prisustvuju i određeni izaslanici protestantskih knezova i gradova čime mu je dan znatan svjetovni karakter. Daljnje zasjedanje koncila karakteriziraju neslaganje i netrpeljivost među luteranima i katolicima, te se obnova jedinstva činila vrlo nedostižnom. U tom trenutku, knez Mauricije Saksonski izdaje cara te prelazi na papinsku stranu, čime ponovno dolazi do prekida koncila koji će trajati 10 godina.[23]

Do ponovnog zasjedanja došlo je u vrijeme pontifikata Pavla IV. (1555.-1559.)[24], koji se zalagao za obnovu, ali ne koncilskim putem, već je sebi pridavao ključnu ulogu u tom procesu obnove. Tek s papom Piom IV. (1559.-1565.)[25], dolazi do konačnog sporazuma i „*sretnog završetka*“ obnoviteljskog pothvata. Ta treća tridentska etapa započela je 1562.[26] godine, te je trajala do 26. siječnja 1564.[27], kad je papa konačno potvrdio sve njegove dekrete bulom Benedictus Deus.[28]

[17] Isto, str. 25.
[18] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* Mozaik knjiga, Zagreb, 2002., str. 415.
[19] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.*, str. 25.
[20] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 124.
[21] Isto, str. 124.
[22] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 415.
[23] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 124.
[24] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 415.
[25] Isto, str. 415.
[26] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva,* str. 125.
[27] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.*, str. 27.
[28] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 125.

4.2. PROVOĐENJE ODLUKA U PRAKSI

Iako ga nije karakteriziralo kršćansko jedinstvo luterana i katolika, dapače, bio je obilježen brojnim njihovim razmiricama i nesuglasicama, Tridentski koncil je postigao velike rezultate na doktrinarnom polju, ali i u pogledu stege. Utvrđeno je i prihvaćeno da se Božja objava nalazi sadržana u Svetom pismu, koje tumači crkveno učiteljstvo, i u apostolskoj predaji.[29] Vrlo važno je i bilo pitanje sakramenata koje je predstavljalo ključan kamen spoticanja između katolika i luterana, naime, potvrđeno je postojanje sedam sakramenata te su određena obilježja svakog od njih. [30]

S druge strane, što se tiče stegovnih reformi, uložen je znatan napor u suzbijanje postojećih zlouporaba u crkvenom životu kako bi se narodu pružio što bolji primjer te potrebna pastoralna skrb. Tridentski koncil zagovara episkopat potpuno posvećen svojoj službi, te dobro formiran i organiziran kler.[31] Nalaže se redovito rezidiranje biskupa i župnika, zabranjuje nagomilavanje povlastica te traži povremeno sazivanje provincijskih sabora i dijecezanskih sinoda. Kler svoje redove obnavlja pomoću sjemeništa koja su trebala postojati u svakoj biskupiji, a svećenicima je dana uloga da u svojoj župi poučavaju djecu vjeronauku, ali također i druge župljane odgajaju u vjeri. Takve odrednice Tridentskog koncila, održale su se i u današnjoj crkvi. Za kraj, svakako vrijedi istaknuti ključnu karakteristiku Tridentskog koncila, a to je da sve te teorijske postavke nisu ostale samo na papiru, već su praksom provedene u djelu. [32]

Naime, to je započelo uspostavom boljeg prijevoda Vulgate, uvođenjem novog misala, te prerađenog časopisa i katekizma za župnike. Bavarski vojvoda Albert V. je utemeljio sjemenište za isusovce 1571.[33] godine, a Vilim V. pobožni zasluženo biva postavljen na poziciju kralja. Mnoga sjemeništa bila su utemeljena u Grazu, Kolnu, Munchenu te Beču, a njima je upravljala „*Njemačka kongregacija*“[34] sa sjedištem u Rimu. Najznačajniju ulogu kasnije je

[29] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 126.
[30] Isto, str. 126.
[31] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 389.
[32] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 125.-126.
[33] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 390.
[34] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 127.

imala i sv. Terezija Avilska, nazvana „Madre Reformadora“ (Majka obnoviteljica) koja je zajedno sa sv. Ivanom od Križa, 1562.[35] godine, reformirala „karmel“. Vrhunac

obnove napravljen je 16. ožujka 1622.[36] godine u crkvi svetog Petra u Rimu, kada je napravljeno pet kanonizacija. Svetim su postali Izidor Madridski, sv. Ignacije Lojolski, koji je utemeljio Družbu Isusovu, sv. Franjo Ksaverski koji je pridonio jačanju uloge svećenika, te sv. Terezija Avilska i sv. Filip Neri.[37] Može se reći kako je bazilika svetog Petra, izgrađena 1614[38]., a posvećena 1626.[39] godine, predstavljala pravi put ka transcedentalnom, odnosno shvaćanju Boga samog. Stoga, Tridentski koncil pobjeđuje svetošću koja se manifestira sjedinjenjem Boga i običnog puka, jer to je jedan od načina na koji protureformacija pobjeđuje nad protestantizmom. [40]

Odlukama Tridentskog koncila snažno su se protivili protestanti iz Njemačke, škotski kalvinisti, te Engleska koja se postupno potpuno odvojila od Rimske crkve, dok veleposlanici Portugala, Mletačke Republike te predstavnici firentinskog, poljskog i savojskog vojvodstva su bez ikakvih poteškoća priznali odluke koncila. Španjolska je nakon dužeg vremena ipak, na čelu sa Filipom II., prihvatila odluke koncila, dok to isto nije napravila i Francuska, na čelu sa Katarinom Medici, vladaricom u ime sina Karla IX., koja je pomoću komisije od pet pravnika odbila sve odluke koje su se odnosile na tu zemlju.[41] Jedino je u Irskoj većinski narod ostao katolički, dok se u Poljskoj stvorila mogućnost katoličke reforme koja bi omogućila sjedinjenje s Ruskom pravoslavnom crkvom. Nadalje, u Švedskoj Ivan III. gubi pravo na prijestolje nakon što se ponovno postavlja na čelo tamošnje crkve. [42]

[35] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 390.
[36] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 391.
[37] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva,* str. 127.
[38] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 392.
[39] Isto, str. 392.
[40] Skupina autora, *Velika ilustrirana enciklopedija svijeta,* sv. 11.,Otokar Keršovani, Rijeka, 1974., str. 151.
[41] Isto, str. 152.
[42] Hubert Jedin, *Velika povijest crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., str. 423.

Prilog 4: Sabor u Tridentu (1778. g. naslikao Johann Lucas Kracker)

5. NOVA SNAGA CRKVE – ISUSOVAČKI RED I IGNACIJE LOYOLA

Ignazie Lopez de Loyola, Španjolac rođen 1491.[43] godine u Azpeitiji, biva ranjen 1521. godine prilikom francuskog napada na dvorac u Pamploni 1521.[44] godine. Slijedom tih događaja, odlazi na lječilište u Loyolu gdje otkriva svoj duhovni poziv.[45]

Naime, krenuo je čitati sve više i više vjerskih knjiga koje su ga podsjetile na legende o viteštvu koje je nekoć čitao, te je zbog toga odlučio kako će otići u Jeruzalem kako bi ga obranio od Turaka, a kako bi zaštitio Isusa i Mariju, likove utjelovljene u knjigama koje je čitao. Nakon što biva izliječen, odlazi u Montserrat živeći kao hodočasnik, dok u Manresi boravi u samostanima kao pustinjak, i piše djelo „*Duhovne vježbe*“.[46] Papa Hadrijan VI.[47] mu je u Italiji odobrio hodočašće u Jeruzalem, no nakon što je došao u Jeruzalem, nailazi na negodovanje tamošnjih franjevaca, zbog čega napušta Jeruzalem i odlazi u Veneciju kako bi se dodatno školovao. U gradovima u kojima je studirao: Barceloni, Alcalai te Salamanci, biva optužen zbog hereze, no i oslobođen pod uvjetom da ne raspravlja o pitanjima vjere budući da nije ni završio studij teologije. Optužen je bio i zbog načina života kojeg je njegovao: odijevanje u duhu siromaštva, te zbog teza o Svetom pismu koje nisu pogodovale razmišljanju franjevaca.[48]

Svoje školovanje nastavlja u Parizu, gdje je između ostalog, upoznao i Franju Ksaverskog te brojne druge prijatelje koji su mu se pridružili u životu osuđenom na siromaštvo, pružanje

[43] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 389.
[44] Skupina autora, *Povijest, sv. 9,* str. 26.
[45] Isto, str. 26.
[46] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2.,* str. 83.
[47] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 415.
[48] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2.,* str. 83.-84.

milosrđa te navještanje Evanđelja u Jeruzalemu.[49] Osim Franje, pridružili su mu se i Pierre Lefevre, Ignacijev učitelj u Saint-Barbeu, Francis Xavier, nekoć aristokrat iz Navarre, Diego Laynez, koji nasljeđuje Loyolu nakon njegove smrti, Alfonso Salmeron iz Toleda, kasnije jedan od najuglednijih teologa ,Simon Rodriguez, poglavar isusovaca u Portugalu te Nikola Alfonso, koji je pod nazivom Bobadillo, širio isusovačku misiju na prostoru Svetog Rimskog Carstva Njemačkog Naroda.[50] Loyola nadalje, nije posustao pred zahtjevima kardinala Caraffe o sjedinjenju s redom tetinaca, zbog čega je ponovno osuđen zbog krivovjerja, no uspješno je obranio svoje teze u Rimu.[51]

Prilog 5: Portret Igancija Loyole
(portret je naslikao nepoznati autor između 1598 i 1600. godine)

5.1. IGNACIJE LOYOLA-REFORMA KATOLIČKIH REDOVA

Ignacije je smatrao da ukoliko ne bi ostvario svoje zacrtane ciljeve, odlučio bi služiti papi u Rimu. Svećenik postaje 1537.[52] godine kada ga zaređuje biskup s Raba. Svoj red naziva Družbom Isusovom te se upućuje u Rim obraniti se od opetovanih optužbi zbog herezi te ponovno dobiva oslobađajuću presudu. 1538.[53] postaje sluga pape Pavla III. te osniva novu

[49] Isto, str. 84.
[50] Isto, str. 85.
[51] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2.,* str. 85.-86.
[52] Isto, str. 86.
[53] Isto, str. 87.

instituciju koju 1539.[54] priznaje i sam papa, a pod nazivom pod kojim se Ignacijev red i prije nazvao, Družba Isusova.[55] Ignacije je nakon toga svoj život podredio širenju misionarskih aktivnosti te je pozvao članove na siromaštvo, poslušnost njemu samom, te na poštivanje odluka pape. Umire 1556.[56] godine, 1609.[57] godine biva proglašen blaženim, a 1662. godine svetim ga proglašava papa Grgur XV.[58]

Nakon Ignacijeve smrti, red isusovaca se našao u velikom rasulu. Došlo je do tzv. Carafina rata[59] zbog nepovjerenja Pavla IV. koje je nosio prema Španjolskoj i Španjolcima. Dodatno se pooštrila situacija nakon što su redovnici tražili da se kongregacija o nauku vjere održi izvan grada Rima, generalni vikar Lainez povratio je povjerenje isusovaca i održao kongregaciju u Rimu, time održavši stabilnost među samim redovnicima. Flamanac Coster opisao je 1553.[60] godine Ignacija: „*Iz njegova lica zračila je pobožnost; on je blag, prijazan i ljubazan, tako da razgovara i s učenima i neukima, s velikima i malenima. Ignacije sjedinjuje u sebi jasnu racionalnost i mistično predanje Kristu, vojničku strogost u shvaćanju posluha i veliku unutarnju slobodu u ostvarivanju unutarnjeg života, nepogrešiv pogled za zadaće Družbe širom svijeta i razumijevanje puno ljubavi za pojedinca, uglađenost svjetske ličnosti s uza zemlju vezanim zdravim ljudskim razumom baskijskoga seljaka. Kao jedan od velikih učitelja duhovnog života, kao pronicav poznavatelj ljudske prirode i stručnjak u radu s ljudima, pokazuje se u svojim „Exercitia spiritualia““.* [61]

Iz ovog je vidljivo kako Ignacije nije nikoga diskriminirao, a istovremeno se potpuno predao učenju o Kristu i svoju zadaću širenja Kristova evanđelja je u potpunosti dijelio sa svim pukom s kojim se susretao. Bez obzira na svoju duhovnu veličinu, ostao je normalan čovjek koji je brinuo za svoje podanike, a istovremeno je svoj vrhunac doživio u „*Duhovnim vježbama*“ , knjizi ispunjenoj temeljnim mislima teologije.

5.2. ORGANIZACIJA ISUSOVAČKOG REDA

[54] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.*, str. 27.
[55] Isto, str. 27.
[56] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija*, str. 391.
[57] Isto, str. 392.
[58] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.*, str. 28.
[59] Skupina autora, *Povijest, sv. 9.*, str. 30.
[60] Hubert Jedin, *Velika povijest crkve*, str. 374.
[61] Isto, str. 374.

Pod vodstvom Ignacija Loyole, isusovački red, nekoć nazvan *compania,* Kristovih bojovnika, a danas Družba Isusova, 1543.[62] godine dobiva privilegiju djelovanja po vlastitim pravilima, a tu mogućnost podario im je papa Pavao III. Ubrzo su, 1558.[63] godine, isusovci uspostavili temelje "*Institucije*" Družbe Isusove. Njihova predanost "*Instituciji*" dovela je do stvaranja čvrste vojničke discipline i stroge predanosti vršenju četiriju osnovnih zavjeta kojih su se trebali držati sami redovnici. Za održavanje reda bili su nadležni general reda, pomoćni organi reda, te ispovjednik i opominjač koji su upućivali na neregularnosti u djelovanju pojedinih redovnika. Sjedište generala je bilo u Rimu, dok su ostali pomoćnici bili organizirani u provincije koje su bile nadležne za sve škole, domove i sjemeništa isusovačkog reda. 1558.[64] godine papa Pavao IV. izdaje dekret kojim određuje kako će mandat generala reda trajati tri godine, te tako se isusovački red sve više povezuje sa crkvenim normama. To je dovelo do dobivanja povlastica od pape Pija V kao nagrade zbog odanosti isusovaca crkvi. Samo najbolji isusovci su ostajali u službi, a to je značilo da su ostali oni najškolovaniji i najspremniji pomoći katoličkoj crkvi kako bi se spriječilo širenje reformatorskih pokreta u mnogobrojnim, poglavito nerazvijenim zemljama. Njihovo misionarsko djelovanje započelo je kada je 1540.[65] godine portugalski kralj Ivan III. zatražio njihovu pomoć kako bi se mnogobrojno stanovništvo preobratilo na katoličanstvo. Nadalje, španjolski isusovac Francis Xavier je radosnu vijest o Isusovom djelovanju, Evanđelje, širio u dalekim zemljama Azije, Indiji i Japanu.[66] Kasnije se njihovo djelovanje širi i na Afriku i Ameriku. Metode kojima su se isusovci koristili prilikom svojih misija bile su izrazito uspješne, a uključivali su osnivanje katoličkih stranaka među preobraćenim stanovništvom, odijevanje u vjerske haljine kako bi dodatno naglasili svoju propovijed te pismene kritike protestantizma kako bi se dodatno pružio otpor reformaciji. Propovijedi su bile organizirane za sve društvene klase, a njihov nauk širio se među vladarima u katoličkim zemljama čineći ih najbolje organiziranim redom sve do njihova raspada 1773. godine.[67]

[62] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2,* str. 72.
[63] Isto, str. 72.
[64] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 416.
[65] . Orlandis, *Povijest Kršćanstva*, str. 121.
[66] Isto, str. 122.
[67] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2,* str. 72.

Nakon Loyoline smrti, isusovci su brojili oko 1000 članova, a pola stoljeća kasnije čak 13 000, što govori o ogromnom interesu naroda za pristupanje u taj red koji će svojim djelovanjem ponajprije u odgoju klera, te obrazovanju mladeži, dati veliku pomoć papinstvu.[68]

Prilog 6: Alegorija isusovačkog misionarskog djelovanja
(fresku je 1694. godine naslikao Andrea Pozzo)

6.VJERSKI RATOVI I KONAČNI CRKVENI RASKOL

Međutim, nije svugdje protureformacija tekla mirnim putem. Car Karlo V. odlučio je silom uspostaviti vjersko jedinstvo, te je stoga došlo do ratova koji su gotovo jedno stoljeće potresali Sveto Rimsko Carstvo i srednju Europu. Oružani sukobi započeli su 1546.[69] Schmalkaltskim ratom, a završili 1648.[70] godine, Tridesetogodišnjim ratom. Schmalkaltski rat između protestantskog saveza i kršćanskog vladara Karla V. završio je 1555.[71] godine mirom u Augsburgu kojim je u čitavom Carstvu priznata sloboda vjeroispovijesti luteranskim i katoličkim vladarima pod geslom „*čija zemlja, njegova i vjera*.“ [72]

[68] J. Orlandis, *Povijest Kršćanstva,* str. 122-123.
[69] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj,* str. 73.
[70] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 392.
[71] Isto, str. 389.
[72] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj,* str. 73.-74.

Nakon Tridentskog koncila osnovana je Sveta liga[73] pod vodstvom pape Pija V. koji je zagovarao borbe protiv Turaka. Naime, još 1526.[74] godine, pod vodstvom sultana Sulejmana Veličanstvenog, Turci su osvojili Mađarsku i 1529.[75] došli pred Beč, čime su nagnali cara Karla V. na spašavanje Beča, premda su njegove zamisli ratovanja bile usmjerene protiv protestantskih zemalja. Tim činom su Turci na određeni način pomogli protestantima u očuvanju reformacije, no bivaju kažnjeni bitkom kod Lepanta 1571. godine u kojoj doživljavaju veliki poraz. [76]

U Njemačkoj su kalvinisti, nakon mira u Augsburgu, osnovali Protestantsku uniju[77], a tu organizaciju je podržavao i francuski kralj Henrik IV., no osniva se i katolička obnova kao protuteža odlukama mira koje nisu pogodovale razvoju katoličanstva u smjeru u kojem su vrhovni poglavari htjeli. Tenzije jačaju te kulminiraju pobunom čeških protestanata protiv Habsburgovaca zbog kršenja vjerskih sloboda. Pobuna se je kasnije formirala kao dvoboj između Protestantske unije i Katoličkog saveza u razdoblju od 1618. -1620.[78] godine, a potom prerasla u sukob carstva i protestanata od 1620.- 1625.[79] godine. Na stranu protestanata stao je i danski kralj Gustav Adolf te francuske trupe, dok je Katolički savez podržavala Španjolska.[80] Novonastalu situaciju je iskoristila i Nizozemska koja je nastavila svoj rat za nezavisnost, usmjeren protiv Španjolske. Tijekom rata istaknuo se njemački vojvoda Wallenstein koji je za cilj imao ujedinjenu Njemačku temeljenju na monarhiji koja bi bila centralizirana, te velikom rasponu vjerskih sloboda. [81]

No nije sve teklo prema planu kojeg je Wallenstein zacrtao. Kardinal Richelieu zove u pomoć švedskog kralja Gustava Adolfa kako bi se umiješao u nemile događaje i ojačao moć protestanata, no švedski kralj biva pogubljen u bitci kod Lutzena 1634.[82] godine. Istovremeno, slabi moć hugenota koja im je bila zajamčena Nateskim ediktom iz 1598.[83] godine, a Richelieu sklapa savez sa švedskim trupama te time rat postaje sukob između kraljevske kuće Valois, na čijem čelu su Bourboni te austrijske kuće Habsburgovaca. [84]

---

[73] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str.129.
[74] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija*, str. 389.
[75] Isto, str. 389.
[76] J. Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str.129.
[77] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2,* str. 104.
[78] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija*, str. 392.
[79] Isto, str. 392.
[80] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2,* str. 104.-105.
[81] Isto, str. 104.-105.
[82] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija*, str. 390.
[83] Skupina autora, *Historija čovječanstva:Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2,* str. 105.
[84] Isto, str. 106.

Tridesetogodišnji rat završava 1648. godine Westfalskim mirom, nakon kojeg Španjolska gubi premoć u Europi,a Sveto Rimsko Carstvo Njemačkog Naroda dodatno slabi. Njemačkoj nije omogućen povratak na katoličku vjeru te time zamisao Wallensteina o jedinstvu vjera „*pada u vodu*“. Europski puk prihvaća vjeru koju nosi vladar zemlje u kojoj žive, po načelu „*cuius regio, eius religio“*. Dolazi do podjele Njemačke na 343 grada i kneževina.[85]

Nadalje, Njemačka postaje provincijalna, a građani se okreću glazbi kao novom sredstvu utjehe. Njemački knezovi mogli su sami birat koje će vjere njihovi građani biti. Zbog toga je primjerice Bayreuth bila evangelička kneževina, dok je Biskupija Bamberg bila katolička kneževina.[86] To je ostavilo traga i na današnjem teritoriju Republike Njemačke, pa je zbog toga primjerice jug Njemačke, koji uključuje Austriju, Bavarsku i Baden, katolički dio, dok je njemački zapad, koji uključuje Pfalz, Poranje i Južni Oldenburg, protestantski dio. Njemačka je općenito, bila razorena i iskorijenjeno je oko dvije trećine stanovništva.[87]
Osim Njemačku, odluke Vestfalskog mira pogodile su i Nizozemsku koja je mirom u Munsteru 1648. godine dobila neovisnost.[88]

Prilog 7: Prikaz bitke kod Nordlingena(naslikao ju je 1645. godine Pieter Meulener)

[85] J. Orlandis, *Povijest Kršćanstva*,str. 130.
[86] D. Schwanitz: *Opća kultura,* str. 133.
[87] Isto, str.133.
[88] Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija,* str. 393.

7. ZAKLJUČAK:

Katolička obnova je ostavila dubok trag na mnogobrojnim prostorima koji prije nisu iskusili život po katoličkom nauku. Brojne misije te redovi su doprinijeli stabilizaciji odnosa sa protestantskom crkvom, a istovremeno jačajući svoj utjecaj na područjima koji su bili znatno dalje od dosega mnogobrojnih misionara. Tridentski koncil doveo je do trenutnog mira i jačih reformi unutar katoličke crkve te mirnih odnosa sa protestantima sve do velikih vjerskih ratova, prvenstveno Tridesetogodišnjeg rata koji je doveo do najveće religiozne podjele među državama Europe, a i šire.

8. POPIS LITERATURE:

1. Bedouelle, Guy, *Povijest Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
2. Jedin, Hubert, *Velika povijest crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
3. Orlandis, Jose, *Povijest kršćanstva,* Verbum, Split, 2004.
4. Schwanitz, Dietrich, *Opća kultura,* Mozaik knjiga, Zagreb 2008.
5. Skupina autora, *Faktopedija-ilustrirana enciklopedija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2002.
6. Skupina autora, *Historija čovječanstva, Kulturni i naučni razvoj, sv. 4. knjiga 2.,* Naprijed, Zagreb, 1974.
7. Skupina autora, *Povijest, sv. 9.* , Europapress, Zagreb, 2007.
8. Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, sv. 11., Otokar Keršovani, Rijeka, 1974.

9. POPIS PRILOGA

1. Prilog 1: (http://povijest.net/v5/zivotpis/svjetski-zivotopisi/2011/martin-luther/)
2. Prilog 2: (http://library.calvin.edu/hda/node/2384)
3. Prilog 3: (http://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_Henry_VIII)
4. Prilog 4: (http://www.amazon.co.uk/GFM-Painting-Handmade-Reproductions-Council/dp/B00DARH4RM)
5. Prilog 5: (http://homepages.luc.edu/~jcorlis/ignatius.html)
6. Prilog 6: (http://theredlist.com/wiki-2-351-861-414-399-423-view-southern-european-baroque-profile-anpozzo-andrea.html)
7. Prilog 7: (http://www.hrvatski-vojnik.hr/hrvatski-vojnik/4082012/podlistak.asp)